

SOCIÁLNE A POLITICKÉ POZADIE ZÁPASU O PIETIZMUS V UHORSKU

EVA KOWALSKÁ

Politické a spoločenské problémy, s ktorými bola evanjelická a. v. cirkev v 1. polovici 18. storočia konfrontovaná, mali za následok aj kontroverzný vnútorný teologický vývoj. Tlak zo strany štátu a katolíckej cirkvi vyvolal potrebu vnútornej konzistentnosti, vďaka ktorej si cirkev mohla v nepriaznivých podmienkach udržať svoju identitu. Preto ak na jednej strane možno v rámci Uhorska a Sedmohradska konštatovať značný vplyv pietizmu, na strane druhej sa práve tento obrodný teologický smer stal možným zdrojom oslabenia jednoty komunity, ktorá sa dostala na pokraj existencie.

Luteránstvo v Uhorsku sa na prelome 17. a 18. storočia nachádzalo v kríze, spôsobenej represívnou politikou Viedne. Neprichádzalo už síce k násilným akciám, ktoré sprevádzali rekatolizáciu v „Trauerdekade“ (70. roky 17. storočia), no zákony im poskytovali minimálnu mieru legality. Umožňovali len obmedzený výkon náboženstva (verejný výkon náboženstva v minimálnom počte lokalít), navyše podmienený súhlasom panovníka. Zákony, ktoré umožňovali pôsobenie nekatolíckych denominácií platili totiž ad hoc a boli interpretované ako prejav zvláštnej milosti panovníka. Po zrušení možnosti prerokovávať otázky náboženstva na sneme (zák. čl. 30/1715) a vyhradení rozhodovacej moci do kompetencie panovníka enormne vzrástla potreba zachovať legalitu cirkvi. Cirkev bolo potrebné prezentovať v podobe, ktorá bola pre panovníka prijateľná vtedy, keď sa stala subjektom právnych aktov (Viedenský mier 1606, Linecký mier 1646). Ak sa luteráni počas celého 17. a 18. storočia dovoľávali obnovenia platnosti zákonov, ktoré exponenti vládnej politiky a kléru odmietali ako vynútené, o to viac dbali na to, aby sa nevzdialili od „zákonnej“ podoby svojej cirkvi. Prostriedkom k tomu bolo najmä akceptovanie a úzkostlivé zotrvávanie pri *Formule a Knihe svornosti*, ktoré obsahuje *Confessio Augustana* v originál-